

VLAARDING'S MANNENKOOR ORPHEUS 1904-1979

OPRICHTING

„Als onderafdeling van den Volksbond (tegen Drankmisbruik) is opgericht een zangvereniging (mannenkoor), die de naam Orpheus zal dragen. Het bestuur bestaat uit de heeren P. v.d. Berg Lz, voorzitter, A. P. Bot, A. N. Borsboom, H. J. Buis en H. Maarleveld Pz. Tot directeur is benoemd de heer M. Groeneveld alhier”. Aldus het eerste levensteken van het Vlaarding's Mannenkoor Orpheus, in de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 2 juli 1904 (1). Een vergadering uitgeschreven op 30 juni 1904 door P. v.d. Berg, H. J. Buis, H. Maarleveld, P. v. Amersfoort en L. Bleijenberg leidde tot oprichting van Orpheus met 26 leden. De naam Orpheus werd gekozen naar die van het Schiedamse koor, dat toen al een goede naam had.

De beginperiode van Orpheus' leven lijkt wat rommelig. Na P. v.d. Berg werden achtereenvolgens nog A. P. Bot en N. Verboon tot het voorzitterschap geroepen alvorens op 6 juli 1908 M. Noordhoek tot dit ambt werd gekozen om het langer te vervullen, tientallen jaren zelfs. Wie nu precies de voorzitter is geweest die op 20 januari 1908 door een koorlid terecht werd gewezen omdat hij op een repetitieavond was gaan schaatsen, is niet met zekerheid te zeggen. De „repetitiën” werden op maandag gehouden in de bovenzaal van de Volksbond. De contributie bedroeg een dubbeltje per week, welk bedrag overigens tot 1936 werd gehandhaafd, hoewel er toen ook „verschillende heren leden” waren die 50 cent betaalden.

1905-1914

De eerste uitvoering werd gegeven op maandag 11 en herhaald op 18 september 1905, „'s avonds ten 8 ure, in het lokaal van den Volksbond, Oosthavenkade, met welwillende medewerking van de heeren J. van der Heul, viool, en M. Boerdam, fluit, beiden alhier” (2). „De zaal bleek te klein om het aantal toehoorders, dat voor een groot gedeelte uit dames bestond, te kunnen onderbrengen”, zo laat de NVC ons weten. Het programma bestond grotendeels uit kleine werkjes, allen op nederlandse tekst, met mooie titels als Roeierslied, Zomerzorgen, Madeliefke, Op 't Kerkhof en De Wereld Een Orkest. Verschillende werkjes moesten „op uitdrukkelijk verlangen van het gehoor” worden gebisseerd. Het valt trouwens toch op dat het programma vroeger meestal uit een 8 tot 10 nummers bestond van gemiddeld 3 à 4 minuten. Werden veel nummers herhaald? Waren er toegiften, of. . . waren de pauzes zo lang?

Mannen-Zangvereniging „ORPHEUS”.

VLAARDINGEN.

DIRECTEUR DE HEER M. GROENEVELD.

UITVOERING

op Maandag 18 September 1905, 's avonds ten 8 ure,

in het Lokaal van den VOLKSBOND, Oosthavenkade.

Met welwillende medewerking van de Heeren

J. VAN DER HEUL (Viool) en M. BOERDAM (Fluit), beiden alhier.

PROGRAMMA.

1. ROEIERSLIED	O. C. A. DE VRIES.
2. ZOMERMORGEN	J. J. SMID.
3. MADELIEFKE	G. SCHILLER.
4a. ALLEGRO MODERATO uit een Sonate voor Viool en Piano	Fr. SCHUBERT.
b. MAZURKA (voor Viool en Piano)	EMIL HLYVANSKY.
5. OP 'T KERKHOF	O. C. A. DE VRIES.

PAUZE.

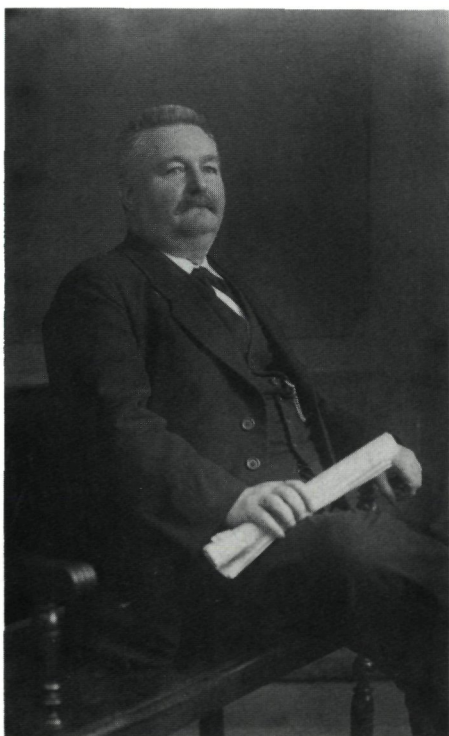
6. MIJN VADERLAND	COEN LAMMÉ JR.
7. AVONDLIED	J. WOLF.
8a. CONCERTSTÜCK ÜBER LIEBER VON F. A. R. } voor Fluit	W. FORST.
b. FANTASIE „LA TRAVIATA" de VERDI } en Piano	C. CARABITTO.
9. HUSARENRIJT voor Fluit, Viool en Piano	FR. SPINDLER.
10. DE WERELD EEN ORKEST	H. DUBOIS.

Men wordt beleefd verzocht in de Zaal niet te rooken.

Bewijs van Toegang.

Het programma van Orpheus' eerste optreden in 1905

Op Hemelvaartsdag 1907, 9 mei, ging Orpheus naar Bolnes om voor de eerste maal deel te nemen aan een concours. Directeur Maarten Groeneveld was sterk gekant tegen deelname aan concoursen, maar hij werd ertoe gedwongen door het bestuur. Omdat hij op de dag van het concours eerst nog een kerkdienst moest begeleiden, ging hij met de boot en een gehuurd rijtuig achter het koor aan. De gezongen nummers De Heidebloem en Op 't Kerkhof brachten een bronzen medaille op voor de vierde prijs in de derde afdeling. Als in 1964 één der oprichters, de 84-jarige Hugo Maarleveld, die tot 1909 lid van Orpheus was geweest en deel had uitgemaakt van het bestuur, herinneringen ophaalt, blijkt dat de reis naar Bolnes was gemaakt met een kolenschuit van schipper Martinus Boerdam. Voor de hand had gelegen de reis te maken met een boot van de Vlaardingsche Stoomvaart Maatschappij. Dat zou echter 80 gulden hebben moeten kosten. Met de schuit van Boerdam was het koor voor 15 gulden en een rijksdaalder fooi heel wat voordeliger uit! Het volgende jaar, 1908, toog Orpheus naar Hekelingen, waar op 10 september de tweede prijs in de derde afdeling op het aldaar gehouden concours werd behaald. De jury, met Bart Verhallen, kende de eerste prijs niet toe. Een derde prijs in de tweede afdeling werd in 1909 behaald op een concours te Brielle: Orpheus was blijkbaar gepromoveerd.

*Maarten Groeneveld, dirigent
van Orpheus van 1905-1911*

Maarten Groeneveld, de eerste dirigent van Orpheus, geboren op 29 januari 1867 te Vlaardingen en aldaar overleden op 11 november 1932, is vooral bekend geworden als organist van de Grote Kerk, wat hij van 1885 tot aan zijn dood is geweest. Daarnaast was hij muzikleraar en dirigent van de Vlaardingse koren Christelijke Zangvereniging Excelsior en De Stem Des Volks. Met de concerten die hij met Orpheus gaf, oogstte hij veel succes. Enigszins tragisch is het, dat het concourswezen waarvan hij een grondige afkeer had, hem uiteindelijk als dirigent bij Orpheus de das omdeed. Toen namelijk het inmiddels tot 50 leden uitgegroeide koor in 1911 een minder goed concoursresultaat boekte, kreeg de dirigent de schuld. Maarten Groeneveld werd ontslagen!

Paul van der Putten uit Rotterdam volgde Groeneveld op. Dirigent Van der Putten, die tot 1936 bij Orpheus zou blijven, werd op 22 juli 1884 geboren en overleed op 17 oktober 1965 te Rotterdam. Hij bracht het koor op een aanzienlijk hoger plan.

Vlaarding's Mannenkoor Orpheus, vóór 1909

Reeds na het eerste concert met Orpheus, op 22 januari 1912, dat in een zeer slecht verwarmde zaal van de Harmonie werd gegeven, werd zijn muzikaliteit hogelijk geprezen, hoewel volgens de NVC van 24 januari „hij zijn gebaren dikwijls zoodanig overdrijft, dat ze gevaar loopen stof te worden voor een karikatuurteekenaar”. Vanaf 1930 werd inderdaad boven elk verslag van het optreden van Orpheus dat in de NVC verscheen een karikatuur van Paul van der Putten geplaatst. De overdreven drukke gebaren zijn er overigens niet uit af te leiden.

Paul van der Putten, dirigent Orpheus 1911-1936, zoals de Nieuwe Vlaardingsche Courant hem zag

In 1913, het jaar waarin ons land de 100-jarige herwonnen onafhankelijkheid herdacht, trad Orpheus liefst driemaal op. Op het tweede concert, 8 juli, werd voor de eerste maal Domine Salvam Fac Reginam Nostram (Heer, behoed onze koningin) van Giesen gezongen. Het moest al direct gebisseerd worden. Op dit werkje is in de loop der jaren veel kritiek geuit – armoedig van harmonie en tamelijk eenvoudig van spanning geschreven – maar het heeft tot op de dag van vandaag bij honderden koren in Nederland repertoire gehouden. Ook bij Orpheus.

Onder stralende weersomstandigheden werd op de avond van 30 juni 1914 het tienjarig bestaan gevierd. Om acht uur werd de dirigent Paul van der Putten van het station gehaald, waarna een wandeling volgde langs de Westhavenkade, Westhavenplaats, Schiedamseweg, Verploegh Chasséplein, Binnensingel, Emmastraat, Callenburgstraat naar het Flardingaterrein aan de Hoflaan. De jubilerende vereniging voerde maar een viertal nummers uit in een opgeknapte muziektent. Een groot deel van het programma werd verzorgd door de Harmonievereniging Concordia, terwijl na afloop een „groot schitterend vuurwerk” het publiek in extase deed geraken. De entree bedroeg tien cent, kinderen onder geleide half geld! Kort na dit concert werd in de tuin van de zaal Harmonie samen met de Harmonievereniging Sint Johannes een programma gebracht waar het publiek van de gunstige avond van 30 juli gebruik maakte „om dit fraaie concert bij te wonen, hoewel een weinig opgewondenheid wel was waar te nemen, daar ieder onder den indruk was van de laatst bekend geworden oorlogsberichten en geruchten”. Niet zonder grond. En hoewel ons land buiten de oorlog bleef, werden er voorzover bekend in de volgende jaren geen repetities gehouden. In het jubileumboekje van 1929 zegt voorzitter Noordhoek over deze periode: „Wat vóór den oorlog met groote moeite bereikt was, werd door verval en kwijning, tengevolge der mobilisatie, bijna te niet gedaan”.

*Paul van der Putten
op de foto*

1919-1934

Pas op 20 november 1919 wordt in de zaal Harmonie weer een concert gegeven. Het blijkt dat de vereniging nogal wat ledenverlies heeft gehad. Een oproep voor nieuwe leden levert overigens twaalf zangers op! 6 juli 1920 zou met medewerking van de Christelijke Harmonievereniging Sursum Corda een concert worden gegeven in de tuin van zaal Harmonie. Door het slechte weer moest evenwel worden uitgeweken naar de zaal. Er werd goed gezongen, „al werd van de tenoren in de hoge partijen wel eens wat veel gevergd, vooral daar er nogal veel in forte gezongen werd. Dan kraakte er wel eens wat; ook wel bij de bassen”.

Het aantal leden bedroeg in 1921 ongeveer 80, totdat plotseling in enkele maanden tijds 31 leden bedankten. Wellicht was dit een gevolg van het feit dat voor de concerten duurdere solisten werden aangetrokken, waardoor ook de toegangsprijs drastisch omhoog moest. Veel leden vonden dit te weinig „des arbeiders”, zoals een der leden tijdens een jaarvergadering opmerkte. Tot 1920 werd door regionaal bekende musici aan de concerten meegewerkt. Zo werkte de Vlaardinger J. van der Heul vanaf 1905 aan vrijwel elke uitvoering mee en niet alleen als piano- of orgelbegeleider maar ook als solist op de viool. Beroemde solisten zoals Rosa Spier, Sophie Both-Haas, Di Moorlag, Maartje Offers en Hélène Cals gaan in de jaren die hier op volgen aan Orpheusconcerten meewerken. De samenwerking met de plaatselijke zang- en muziekverenigingen werd evenwel zeker niet vergeten.

In de NVC van 1 januari 1923 staat de volgende advertentie:

HEEREN ZANGERS:

Gelegenheid voor aanmelding als LID van Vlaarding's Mannenkoor „ORPHEUS”, tot medewerking op het eerstvolgend te geven Concert in April a.s., tijdens de Repetitiën, des Dinsdagsavonds van 8 tot 10 uur in het lokaal „EXCELSIOR” en bij de leden.

HET BESTUUR

Tegenwoordig zou een dergelijke advertentie weinig of geen resultaat hebben, maar in de twintiger jaren kwam het aantal leden mede daardoor weer op ruim 60. De artistieke prestaties waren er naar! Meestal werden twee concerten per jaar gegeven, vaak zelfs op tweede paas- en tweede kerstdag. De NVC van 28 december 1923 schrijft: „Aanzwellen en wegsterven van het koorgezang was een genot te beluisteren. Er was gestudeerd –

hetgeen bleek uit de inachtneming tot in de kleinste bijzonderheden van de teekens – en óók werd de artistieke leiding van den directeur absoluut gevolgd. Tel bij die deugden op het werkelijk verlangen van de zangers – waaronder heel goede krachten zijn – om naar den eisch de liederen te vertolken, en ieder zal begrijpen dat de uitvoering moest slagen”.

Het jubileumjaar 1924 vergde uiteraard het nodige van Orpheus: de voorbereiding tot een jubileumconcert en voor later in het jaar het zingen en ook het defileren bij het bezoek aan Vlaardingen van koningin Wilhelmina. Het eerste jubileumconcert op 2 juli werd geheel verzorgd door de Harmonievereiniging Concordia onder leiding van L. van der Tand. Aan het slot volgde een bioscoopvoorstelling in de buitenlucht. Een dag later werd door Orpheus zelf gecombineerd met medewerking van Sursum Corda.

Orpheus een dagje uit naar het kopje van Bloemendaal in 1924

Nadat de beide directeurs van het station waren afgehaald ging het in een optocht, waarin tien rijtuigen met de leden van het koor meereden, naar het terrein aan de Hoflaan, waar het concert om acht uur voor enige duizenden toehoorders plaats vond. Het concert had twee vermeldenswaardige intermezzi. Ten eerste bood de burgemeester van Vlaardingerambacht, de heer J. Luijckink, als oud-lid een verenigingsvlag aan, die zoals hij zei „niet zal behoeven dienst te doen om de lading te dekken, maar integendeel alle eer zal worden aangedaan”. Ten tweede ontladde de hemel zich in een enorme regenbui. De mensen stoven naar alle kanten uiteen, om na de bui weer gewoon terug te komen om het concert af te luisteren. Een „groot schitterend vuurwerk”, dat uit 39 nummers bestond die alle in het programma werden vermeld, besloot de uitvoering. Orpheus zelf zong overigens maar een viertal werken!

In 1926 werden liefst vier concerten gegeven. Op 19 januari in de zaal van de Harmonie en in juli in de tuin. Bij dit laatste gebeuren stonden „honderden toehoorders buiten op het trottoir”. Voor de prijs van één kwartje kon men terecht bij het concert op het Flardingaveld dat in september plaats vond. Het laatste nummer, An Der Schönen Blauen Donau, kon niet worden herhaald omdat de zondag voor de deur stond en het vuurwerk al was begonnen. Op een projectiescherm werden de portretten van de beide dirigenten van de avond, L. van der Tand van Concordia en Paul van der Putten van Orpheus getoond, „gevolgd door den goeden raad: Zangers wordt lid van Orpheus. Muzikanten wordt lid van Concordia”. Op donderdag 25 november was het koor te beluisteren in de Harmonie. De NVC schrijft: „Orpheus gaat nog steeds vooruit. Het kwam ons voor, dat ze nog nooit zóó mooi gezongen heeft als gisteravond. Werkelijk zoo doorstudeerende zal dit goedwillende koor nog een groote hoogte bereiken. En dat zal ze te danken hebben aan haar directeur”.

Op 3 januari 1927 organiseerde Orpheus een „radiostedenavond”, waarbij vele vlaardingse muziek- en zangverenigingen over de radio waren te beluisteren. Wethouder C. G. Roos hield een propagandapraatje over Vlaardingingen.

1928 was het jubileumjaar van Paul van der Putten, hij was 25 jaar toonkunstenaar. Op zaterdag 1 december werd hij door een deputatie van door hem geleide koren in zijn eigen huis gehuldigd. Dinsdag daarop werd hij op de repetitieavond nog eens door Orpheus gefêteerd. In zijn dankwoord sprak hij, door valse bescheidenheid niet geremd: „Orpheus van Vlaardingingen, mijn oudste koor, ligt mij na aan het hart. Wat dan ook bereikt is in dien tijd is niet gering, waarbij moet worden gezegd, dat dit niet alleen door mij is tot stand gebracht, maar ook door de krachtige medewerking van het koor”.

Hoe populair het koor was in die periode mag blijken uit de enorme belangstelling bij het 25-jarig jubileum van 1929. De feestgids was al in de voorverkoop uitverkocht, wat het bestuur deed besluiten een tweede druk te laten verschijnen. In totaal werden liefst 2.419 van deze programma's van de hand gedaan, wat toch niet alleen te danken kan zijn geweest aan het feit dat er een loterij aan verbonden was. De prijzen waren overigens niet te versmaden: een jongens- of een meisjesfiets, een dames- of herenfiets en een eiken theekast. Het is bekend dat een der bestuursleden voor de feestgids geschept papier verlangde. Toen hem werd duidelijk gemaakt, dat dit veel te duur zou zijn, merkte hij op dat bij Orpheus gewoon papier eigenlijk niet kon, daarbij de naam Orpheus uitsprekend met een eerbied alsof hij het over de grote Griekse dichter zelf had.

De feestelijkheden waren in 1929 verdeeld over drie achtereenvolgende avonden, maandag 8, dinsdag 9 en woensdag 10 juli. Maandag 8 juli was men met genodigden bijeen in de tuin van de Harmonie. Hier werden de toespraken gehouden. Eén van de sprekers dankte Orpheus „daar zij alle vlaardingse koren had uitgenodigd om aan haar feest mee te werken, wat de gedachte aan een federatie had versterkt”. Op deze avond werden ook de heren Noordhoek en Buis gehuldigd, die 25 jaar lid van het koor waren. Voor de avonden van de dinsdag en de woensdag op het terrein aan de Hofsingel werden 3.376 kaartjes van een kwartje voor volwassenen en 948 kaartjes van een dubbeltje voor kinderen – onder geleide – verkocht! Ongekende aantallen voor onze tijd. Blijkbaar voorzag de mannenzang van Orpheus in een grote behoefte! En hoewel bij een aantal Vlaardingers de idee leefde dat Orpheus alleen voor de zogenaamde middenstand bestond, zouden latere jaren vaak het tegendeel bewijzen. Werkloze arbeiders betaalden geen contributie. In 1935 vormden zij de helft van het totaal aantal leden van 76! Eén van die leden was 126 weken werkloos.

Jubileumportret van Orpheus uit 1929

Welk een propaganda er kan uitgaan van een jubileum met artistieke successen en goede kritieken, bleek uit een ledengroei van 22 man. Dat de nieuwe zangers snel in het koor werden opgenomen blijkt uit de perscommentaar na het concert van 11 november 1930: „t Was waarlijk verrassend te hooren hoe de verschillende nieuwe krachten van Orpheus ingezongen waren”.

Paul van der Putten was in 1931 twintig jaar bij Orpheus. Na de huldiging tijdens het concert van 20 november, waaraan ook de harpiste Rosa Spier meewerkte, dankte hij de leden voor de vele vriendschap die hij had ondervonden. Dat waren wel héél welwillende en vriendelijke woorden van de zijde van „de directeur”. De meeste leden hadden immers zo’n ontzag voor hem, dat zij een gesprek nauwelijks aandurfd. Een dergelijke artistieke geweldenaar kon je toch niet zo maar aanschieten voor een praatje.

Het aantal concerten en medewerkingen dat in de jaren dertig werd gegeven is enorm. Vaak werd vier of vijf keer per jaar voor het publiek opgetreden. ’s Winters in de zaal van de Harmonie, ’s zomers in de tuin van die zaal, op het terrein aan de Hoflaan of op het feestterrein aan de Broekweg, waar de gemeente de als podium dienstdoende Schulp door het aanbrengen van een oplopend toneel en betimmeringen had getracht geschikt te maken voor concerten. De concerten in de buitenlucht werden vaak verstoord door regenbuien, maar het publiek kwam na de bui terug om het concert „af te luisteren”. De uitvoeringen duurden niet zelden tot na elf uur. Als bij een concert van Sursum Corda, met medewerking van Orpheus, in 1933 de organiserende vereniging het concert om tien voor half elf zonder toegiften afsluit, schrijft de NVC: „... dat bij de concerten van Orpheus minder op de tijd wordt gelet en dat nimmer het publiek er over dacht eerder naar huis te willen gaan”.

Het concert van 13 maart 1933 met Sursum Corda wordt direct door de NCRV vanuit de Harmonie uitgezonden. Het is alleen toegankelijk voor donatrices en donateurs van de beide verenigingen. Op het programmablade wordt vermeld: „Men wordt beleefd, maar dringend verzocht, te half acht in de zaal aanwezig te zijn daar koor zoowel als orkest vóór den aanvang der uitzending een nummer moeten maken, teneinde de microfoon te kunnen stellen. De zaaldeuren worden kwart voor acht gesloten”. Dit terwijl het concert om acht uur begint.

Met de jaren zou Orpheus een zekere naam krijgen door het regelmatig in het programma opnemen van werken met een modern klankidoom. De recensent van de NVC schrijft in

november 1933: „Orpheus blijkt zich nog steeds in stijgende lijn te bewegen. Wat gegeven werd was beter dan ooit tevoren, hoe tevreden we ook altijd waren met de prestaties van dit koor. Het belooft wat voor het 30-jarig bestaan volgend jaar"! Toch zal hij ondanks deze bewondering zeker niet hebben verwacht dat het koor op het feestconcert in 1934 een werk zou zingen met een zó nieuw karakter! Het betrof Herfst van Nico Verhoeff, dat de recensent deed schrijven: „Het is een koorwerk met een harmonisatie, die voor den mannenzang als nieuw is te beschouwen. Schrille dissonanten geven dikwijls veel relief aan de uitdrukking der dichtwoorden, kortom een werk dat aan koor en dirigent buitengewone eischen stelt. De verklanking van het beeld dat de dichter schiep in zijn gedicht, stelde aan het koor en dirigent bijna niet te vervullen eischen. Dat beiden er ondanks dat in slaagden ons de sensatie er van te geven, getuigt van de wil om iets bijzonders uit te voeren".

1934 - 1942

Was het ledental in het jubileumjaar 1934 uitgegroeid tot 94, de crisistijd deed het potentieel teruglopen naar 72 man.

Hoewel ongeveer de helft van de koorleden werkloos was en helemaal niet in staat om contributie te betalen, was voor vele anderen waarschijnlijk de contributieplicht ook te zwaar. Het salaris van de dirigent ging van 100 gulden per drie maanden terug naar een maandelijkse betaling van 28 gulden en 50 cent. De belangstelling voor de concerten was om dezelfde reden teruggelopen, maar op 1 juli 1936 waren bij een gezamenlijk concert van Sursum Corda en Orpheus gelukkig weer een 1.000 mensen aanwezig, waarvan velen zich met een staanplaats tevreden moesten stellen. Tijdens dit concert worden dirigent en leden van Sursum Corda gecompimenteerd met het grote succes dat werd behaald op een concours in Wassenaar: maar liefst 411 van de 420 te behalen punten!

Misschien door dit succes aangewakkerd, komt bij Orpheus de behoefte naar boven zich ook weer eens op een wedstrijd met andere koren te meten. Dirigent Paul van der Putten is hier – het werd al eerder vermeld – evenals vele collega's-dirigenten, sterk op tegen. Er ontstaat wrijving tussen koor en dirigent. Ook gaat in dit gekijf een rol spelen de vraag of de dirigent wel of niet de toestemming tot uitvoering van het koorwerk van de hongaarse componist Adam Jenő, Falu Vegén Kurta Kocsma, van de rechthebbende had verkregen. En nog andere nare, op zichzelf onbelangrijke zaken, worden er bij gehaald. In de hitte van de strijd wordt dan vaak – en zo ook hier – vergeten welke prestaties een dirigent met een koor heeft geleverd! Orpheus en Paul van der Putten gingen uit elkaar!

De bekende dirigent van mannenkoren Jos Vranken jr wordt de nieuwe muzikale leider. Met een enorme inzet wordt het ledental, dat op 75 is blijven steken, vooral door de bestuursleden Noordhoek en Buis, sterk opgevoerd. Er wordt een openbare repetitie gehouden omdat men het honderdste koorlid verwacht en inderdaad, een zestal nieuwe mannen brengt het ledental op 104, wat penningmeester A. v.d. Berg tot het volgende gedicht inspireert:

Wij brengen deez' blijde stonden,
Hier een woord van dankbaarheid,
Voor wat gij deed met hart en monden,
En nu tot ware vreugde leidt.
Haast was 't Orpheusschip aan 't zinken,
Maar 't heeft de stormen toch doorstaan,
Toen beide deze veteranen
Op den kruistocht zijn gegaan.
Vele uren van bezoeken
Brachten ons tot dit succes,
Daarom, u een woord van hulde,
Hart'lijk dank aan uw adres.
Orpheus is nu weer aan 't bloeien
Met haar nieuwen directeur,
Orpheus telt nu honderd leden,
Meerd'ren staan nog voor de deur.
(...coupure...)
Tot slot is mijn wensch deze:
Dat 't beide vrienden wel mag gaan,
En Orpheus met haar nieuwen leider
Steeds aan de spits zal mogen staan.

16 december 1936 wordt het eerste concert onder leiding van Vranken gegeven met medewerking van Spangen's Koor dat eveneens onder diens leiding staat. Het meest opvallende aan het programma is de overvloed aan werken die daarop vermeld staan. Door tijdgebrek moeten er zelfs vier komen te vervallen, maar er blijken alleen al door het rotterdamse koor toch achttien liederen te zijn gezongen. Orpheus zelf heeft zich snel aangepast aan de leiding van de nieuwe dirigent. De NVC schrijft hierover: „In het algemeen werd er door het koor wat vlotter en vrijer, minder gekunsteld gezongen. Soms wisten wij niet wat meer te bewonderen: het koor dat met volle overgave, met geestdrift zong, óf den directeur in zijn eenvoudige maar treffende, meesleepende wijze van dirigeren!“. Voor het overige wordt op dit concert Orpheus' latere voorzitter Piet Paauw gehuldigd bij zijn 25-jarig lidmaatschap.

Onder Vranken worden de nadien met zo veel succes gezongen liederen Otche Nasch en Wnoezie Bozje in studie genomen. Op het concert van 1 december 1937 worden ze voor het eerst ten gehore gebracht. Een merkwaardige gebeurtenis doet zich tijdens dit concert voor. Kort voor het concert is overleden Orpheus' medeoprichter A. P. Bot. Te zijner nagedachtenis wordt het concert voorafgegaan door het zingen van Ecce Quomodo Moritur. Na dit werk en ook na een aantal volgende „kerkelijke werkjes” applaudiseert het publiek nadrukkelijk; er zijn zelfs toejuichingen. Dit zeer ongepaste applaus wil de recensent van de NVC verdedigen door op te merken: „Het publiek wilde zich echt uiten, want ieder kón dankbaar zijn met zulk een ontroerende schoone vertolking”.

De maanden die volgen worden misschien wel de drukste uit Orpheus' geschiedenis. Er wordt besloten deel te nemen aan een concours in Haarlem, uitgeschreven door de Liedertafel Haarlem's Zanggenot. Met het werk Soave van Da Palestrina en het verplichte De Morgenstond van Hendrik Andriessen wordt met 391 punten het hoogste aantal punten in de tweede afdeling mannenkoren behaald. Bovendien behaalde Orpheus een ereprijs, de directeursprijs en het op één na hoogste aantal punten van het hele concours. Wat later werd Slikkerveer voor een zangwedstrijd bezocht. De resultaten daar waren echter niet om dieper op in te gaan.

1938 stond in het teken van het 40-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina. Jos Vranken had speciaal voor deze gelegenheid op tekst van Th. Koemans een Koninginnecantate geschreven die op 6 september voor het stadhuis werd gezongen door de plaatselijke zangverenigingen met orkestbegeleiding van Sursum Corda. Bij uitzondering deed ook Orpheus aan deze zangaubade mee. Bij uitzondering, want levensbeschouwelijke en godsdienstige neutraliteit stond hoog in het vaandel geschreven bij Orpheus! Om die te bewaren moest Orpheus vaak van dergelijke manifestaties afzien. Toen eens zou worden gezongen bij een gelegenheid waar ook De Stem Des Volks het lied van Otto de Nobel Morgenrood bracht, merkten enige leden op dit lied niet te willen aanhoren! Orpheus deed niet mee die keer. Andere leden wensten vanaf dat moment niet meer te zingen waar het Wilhelmus zou klinken en dreigden net als de eerder genoemde heren met het opzeggen van hun lidmaatschap. De tragische jaren die hier op zouden volgen brachten deze leden waarschijnlijk wel op andere gedachten. Ook zingen op zondag werd vermeden. In het Kurhaus zou eens op een zaterdag aan een zangtoernooi worden meegewerkt. Het werd op het laatste

moment naar de zondag verzet, waarop 17 van de 82 aanwezige leden op de jaarvergadering zeiden niet mee te gaan. Met een slecht bezet koor werd er in Scheveningen nog slechter gezongen.

Ook het roken tijdens – ja zeker – de repetities blijkt in 1938 een strijdpunt tussen de leden geweest te zijn. Dirigent Jos Vranken weet er een einde aan te maken, door vriendelijk maar dringend te verzoeken het voortaan na te laten. In de pauzes wordt er evenwel nog vele jaren lustig op los gepaft. Het zou zelfs tot 1977 duren voor men ook in de pauzes nalaat in het repetitielokaal te roken.

Intussen werd er ook nog geconcentreerd in Vlaardingen zelf. Op 30 september 1938 wordt in een stampvolle Harmonie een concert gegeven waaraan de Koninklijke Zangvereniging Rotte's Mannenkoor meewerkt. Een vergelijking is dan natuurlijk niet te vermijden. Dat de plaatselijke pers die in het voordeel van Orpheus laat uitvallen zal wel door chauvinisme zijn ingegeven. Vermeldenswaard is dat bewaard gebleven stukken van 1938 duidelijk maken dat ook Orpheus de kwalijke praktijk van het „lenen” van goede zangers van andere koren terwille van het concourssucces niet heeft geschuwd.

Het 35-jarig bestaan van Orpheus in 1939 werd uiteraard, door de situatie in de wereld niet zo uitbundig gevierd. Bovendien was één der oprichters van de vereniging, de grote stimulator Henk Buis overleden. Veel leden moeten als gevolg van de mobilisatie of om andere redenen bedanken. De programma's moeten worden veranderd. Maar het zijn vooral de financiële zorgen waardoor het koor er slecht voor komt te staan. Een gift van 100 gulden door notaris P. C. W. baron van der Feltz, in 1936 tot beschermheer benoemd, wordt dan ook in grote dank aanvaard.

*Jos Vranken junior (I), Orpheus'
dirigent van 1936-1952*

In het voorjaar van 1941 en 1942 worden nog concerten gegeven. Beide bestaan uit serieuze en aan de omstandigheden aangepaste werken. Een groot verlies wordt geleden door het overlijden van voorzitter Rinus Noordhoek en penningmeester Arie van der Berg. Noordhoek was gedurende tientallen jaren de motor van de vereniging geweest. Het moeten toetreden tot de nationaal-socialistische Cultuurkamer doet de vereniging besluiten tot ontbinding over te gaan. Vranken bedankt formeel voor het directeurschap en op 24 maart 1942 besluiten de overgebleven 20 „heren leden” om de repetities te staken. De financiële offers die enige leden zich getroosten om de afgetreden dirigent door te kunnen betalen zijn enorm. Sommige mensen betalen 5 en later zelfs 12 gulden per week!

1945 - HEDEN

Na de bevrijding in 1945 herleeft Orpheus. Bij de bevrijdingsfeesten wordt meegewerkt aan dankdiensten in diverse kerken in de stad en de gezamenlijke koormanifestaties voor het stadhuis. Al dit gezamenlijke optreden stond onder leiding van Jos Vranken. In de Rivièrahal te Rotterdam werd op 9 december 1945 het 25-jarige toonkunstenaarsjubileum gevierd van de dirigent, waarbij natuurlijk ook Orpheus zong, met de andere door Vranken geleide koren. „Het programma bewees eens te meer dat de liedertafelarij, waarin de amateurkoorzang meestal vastloopt, door Jos Vranken totaal doorbroken is en dat hij daardoor muzikaal-paedagogische en ontzaglijk veel waardevollere gebieden der toonkunst voor zijn leerlingen heeft ontsloten”, aldus de pers.

Als opvolger van Noordhoek was in 1941 A. P. Bot, zoon van één der oprichters, tot voorzitter gekozen. Onder zijn leiding bereikte het koor in de naoorlogse jaren het grootste ledental. 146 heren staan officieel op papier, maar ook in deze tijd was het repetitiebezoek niet om hoera over te roepen. Op de jaarvergadering van 1946 zijn maar 69 leden aanwezig. Maar misschien was dit mede te wijten aan het feit dat men regelmatig door kolenschaarste in de kou zat. Eén van de leden biedt op een repetitie 2,5 mud kolen aan en het koor kan dan weer enige tijd in genoeglijke temperatuur studeren.

In de eerste jaren na 1945 worden vele concerten gegeven, ook buiten Vlaardingens: in het Kurhaus te Scheveningen waar met andere koren die onder leiding van Vranken staan, meegewerkt wordt in de cantate Alexander Newski van Serge Prokofieff; met Spangens Koor in Rotterdam; bij de troonsafstand van koningin Wilhelmina en bij de inhuldiging van koningin Juliana in 's-Gravenhage.

Dan beginnen zich, na enige glansjaren, de eerste perikelen af te tekenen rond het vertrek van Jos Vranken. Er zijn leden die een zekere onvrede hebben met het repertoire. Er wordt besloten de repetitieavond te verzetten naar de donderdagavond om Vranken, die een ander koor op de dinsdag kon aannemen, te behouden. Het ledental loopt terug naar weinig meer dan 70. Onenigheid bij de leden en in het bestuur leidt er uiteindelijk toe dat op 31 januari 1952 Vranken afscheid neemt. Na enige tijd met vervangende dirigenten te hebben gewerkt, kiest Orpheus als muzikaal leider de bekende rotterdamse dirigent Piet Ketting. Deze in 1905 geboren musicus is vooral bekend geworden als componist en als dirigent van het toen nog bestaande Rotterdams Kamer Orkest. Bij Orpheus houdt hij het na twee maanden al voor gezien.

Dan komt zijn leerling Piet Struijk. De nieuw benoemde dirigent is 11 december 1922 in Pernis geboren en is na zijn opleiding aan het conservatorium te Rotterdam dirigent geworden van een groot aantal koren in Rotterdam en omgeving. De energieke en gloedvolle leiding van Struijk deed de sfeer in het koor sterk verbeteren. Het enthousiaste gedrag van de leden tijdens de repetities wordt nu nog met weemoed aangehaald. De kern van leden, die tot onder de 50 was gedaald, liep snel weer op tot boven de 100, waarvan zo'n 80 procent op repetitie kwam. Een volledige bezetting tijdens een repetitie is in het bestaan van Orpheus nooit mogelijk gebleken. 75 jaar lang wordt er al op constant repetitiebezoek gehamerd, maar een hoger presentiepercentage dan zo'n 70 is een utopie.

Inmiddels is de financiële positie van Orpheus, dank zij de welwillende medewerking van enige leden weer beter geworden, zodat in november 1952 voor het eerst sinds jaren een zelfstándig concert kan worden gegeven. Voor een uitverkochte Stadsgehoorzaal wordt uitsluitend a-capella gezongen, met na de pauze een optreden van het Rotterdams Kamer Orkest onder leiding van Piet Ketting. Het gehele gebeuren was voor een bedrag van even boven de 1.000 gulden te realiseren, iets waar we nu met een zekere jaloezie op terug zien.

Ten bate van het nationale rampenfonds werd op 30 juni 1953 door drie mannenkoren die onder leiding van Piet Struijk stonden, Hermandad uit Rotterdam, Oostvoorne's Mannenkoor en Orpheus met medewerking van Sursum Corda een concert in de Grote Kerk gegeven. De NVC van 5 november 1953 schrijft over het concert van 4 november: „Het stemmenmateriaal is in voldoende mate aanwezig, zodat men, met de beste voornemens beziel, met vertrouwen de toekomst tegemoet kan zien”. De

vereniging herleefde. Naast notaris H. P. Dolk, die beschermheer van Orpheus was geworden, werd in 1953 burgemeester mr J. Heusdens tot erevoorzitter van de vereniging benoemd. Een benoeming die werd aanvaard.

Inmiddels zijn de voorbereidingen van een jubileumfeestweek bij het 50-jarig bestaan in 1954, onder leiding van voorzitter Piet Paauw die in 1952 A. P. Bot was opgevolgd, in volle gang. Een „damescomité” organiseerde in maart 1954 een bazar, geopend door mevrouw Th. A. Heusdens-Mansholt, waar ten bate van de komende feestelijkheden allerlei door de echtgenotes en verloofdes van de leden gemaakt handwerk werd verkocht. De verwachte opbrengst werd ver overtroffen, zodat een werkelijk vorstelijk cadeau kon worden aangeboden: een vleugel. Het programma van de feestweek, van zaterdag 26 juni – zaterdag 3 juli bestond uit diverse hoogtepunten waarvan we hier noemen: de receptie in Excelsior, twee avonden die de vlaardingse koren en korpsen vulden op het Feestterrein aan de Broekweg, en het jubileumconcert op 30 juni in de Stadsgehoorzaal, waar de altzangeres Diet Kloos en het Rotterdams Kamer Orkest aan meewerkten. Nadat een groot gedeelte van het programma was herhaald op een concert in de Grote Kerk in Den Briel, wordt het jubeljaar afgesloten met een gebruikelijke familiefeestavond op dinsdag 26 oktober. Daarbij werden vier zilveren jubilarissen gehuldigd en natuurlijk het damescomité nogmaals bedankt voor alle goede diensten het koor bewezen.

Niemand van de toen aanwezigen zal hebben vermoed dat voorzitter Piet Paauw, die in een gloedvol betoog dankte voor de prachtige vleugel, nog geen vier maanden later plotseling zou overlijden. „In ons koor is een grote leegte ontstaan want wij verloren één van onze oudste en ijverigste leden, die zich in het bijzonder gedurende de jaren, dat hij het voorzitterschap bekleedde als een stuwende kracht voor ons koor en trouwe vriend van elk onzer heeft doen kennen. De namen Paauw en Mannenkoor Orpheus waren tot één begrip versmolten”, aldus een door het bestuur in de NVC geschreven necrologie. 43 jaar was Paauw lid van het koor. In zijn laatste artikel in het blad dat Orpheus toen nog maandelijks uitgaf, wakte voorzitter Paauw de leden op zich in te spannen om met het koor eens een buitenlandse reis te maken.

Na concerten in maart, mei, juli en november 1955 en april 1956 in Vlaardingen, plus nog een paar in de omtrek, wordt inderdaad op 26 juni 1956 voor het eerst buitenslands gezongen. „In Ostende – België – werd in het Leopoldpark een geweldige reclame gemaakt voor mannenzang, zoals die in Nederland wordt beoefend”, schreef de NVC naar aanleiding van deze trip.

Grotere reizen waren vooral door werkverplichtingen van de leden – de gemiddelde leeftijd was 44 jaar – niet te verwezenlijken. Het nadeel van een jong koor. Pas in 1959 zou een reisje van een paar dagen naar Duitsland en in 1967 naar Wales gemaakt worden.

Om militairen te stimuleren toe te treden tot de soldatenkoren, die in de vijftiger jaren zo populair zouden worden, werd in verschillende kazernes en militaire tehuizen gezongen. Maar ook de concerten in Vlaardingen worden natuurlijk niet verwaarloosd. Bekende artiesten van de radio werken daaraan mee. André de Raaff en Jacques Schutte, een vermaard pianoduo, begeleidden het koor in april 1957 en in maart 1958 deed de pianist Pierre Palla dat.

Op 16 juni 1958 vindt er een concert plaats waar Orpheus de Elseyer Männer-Gesangverein uit Hohenlimburg in Duitsland voor heeft uitgenodigd. Niemand van de aanwezigen in de Stadsgehoorzaal en van de leden van Orpheus wist toen dat dirigent Struijk zojuist zijn ontslag had gevraagd. Het bestuur was uiteraard wel zo verstandig dit pas na het concert bekend te maken. Struijk vond de samenwerking met het bestuur niet meer van dien aard dat hij de vriendschappelijke verhoudingen kon continueren.

Uit 31 sollicitanten, waarvan verschillenden een proefrepetitie maken, wordt als Orpheus' nieuwe dirigent Andries Noordegraaf uit Hendrik-Ido-Ambacht benoemd. Onder leiding van Noordegraaf werd meegewerkt aan een concert in Hendrik-Ido-Ambacht in januari 1959 en een eigen concert werd gegeven in de Grote Kerk op 17 april, beide keren met medewerking van de zanger Henry Blackmon. Van 6-9 juni ging het koor naar Duitsland in het kader van de uitwisseling met het koor uit Elsey. Voor het concert dat 13 november 1959 in de Stadsgehoorzaal werd gegeven studeerde Noordegraaf Musikantenprügelei – muzikantenruzie – van Felix Mendelssohn-Bartholdy in. Na deze uitvoering dreigde het inderdaad op een wérkelijke muzikantenruzie uit te lopen. Het bestuur zag zich genoodzaakt de verbintenis met Noordegraaf op te zeggen, waarop deze de handelwijze van het bestuur veroordeelde en een tweede mannenkoor in Vlaardingen wilde oprichten door leden van Orpheus daarvoor uit te nodigen. Wat niet lukte.

Jos Vranken, op 1 augustus 1939 in Rijswijk geboren, wordt als nieuwe dirigent aangetrokken. Zijn vader Jos Vranken jr (1900-1974) was hem van 1936 tot 1952 voorgegaan. Diens vader P. J. Jos Vranken (1870-1948) heeft in Vlaardingen gewoond van

1912-1930; hij richtte hier in 1918 het Toonkunstkoor op en was ook oprichter-directeur in 1920 van de muziekschool die op de Dayer was gevestigd; op de Oosthavenkade had hij een zaak in vleugels en piano's, die een andere zoon, Arnold (1899-1971) van hem overnam (3). Deze Arnold volgde zijn vader ook op als dirigent van Toonkunst in 1928. En Arnold's zoon Jos, geboren in 1937, is als toonkunstenaar en pianohandelaar nog steeds in onze stad gevestigd.

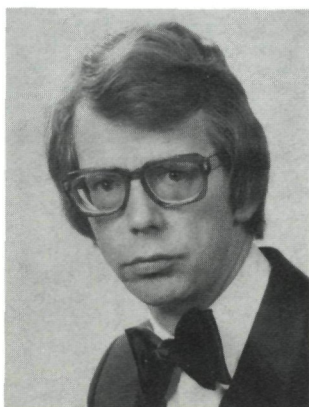
Wat de nog geen 21-jarige dirigent Jos Vranken na een reeks van extra repetities en met meer dan alleen morele steun van zijn vader, tot stand bracht op een concert in de Stadsgehoorzaal was ongelooflijk. Met een koor dat in korte tijd van onder de 70 weer tot meer dan 100 leden was gegroeid, bracht hij op 9 maart 1960, na niet langer dan vier maanden eerder tot dirigent te zijn benoemd, een programma waar hij onder andere met begeleiding van de Koninklijke Militaire Kapel de Hymne van Marius Monnikendam uitvoerde. Dit in 1957 gecomponeerde werk was slechts twee maal eerder uitgevoerd, namelijk in Venlo en in Arnhem. De aanwezige componist prees de solozangeres Mady Mensink en de koorleden die samen voor een uitverkochte zaal een artistieke daad van betekenis hadden volbracht.

Opvallend is dat veel van de concerten die Orpheus in de loop van 1960 en ook begin 1961 gaf buiten Vlaardingen werden ten gehore gebracht. Spijkenisse, Maasland, 's-Gravenzande – waar voor het eerst Mount Of Three Lights van Martinu werd gezongen – en Overschie werden aangedaan. Met de Kölner Männergesangverein gaf het koor een concert in de Stadsgehoorzaal op 22 april 1961. Orpheus werd zo geprezen, dat een vergelijking met het duitse koor in het voordeel van de Vlaardingers uit viel, zeker voor wat de programmakeuze betreft. Toch moet worden gezegd dat er een zekere eentonigheid in de programma's valt waar te nemen. Koorwerk van Da Palestrina en russische kerkcomposities zijn voor hogere stemmen geschreven, de bewerkingen voor mannenkoren zijn daarom nooit vrij te pleiten van een zekere zwaarmoedigheid. Met deze soort muziek vulde Orpheus vele programma's. Ook een grammofoonplaat die 24 oktober 1961 wordt opgenomen, wordt gevuld met die russische geestelijke werkjes.

8 februari 1962 werd meegewerkt aan een geslaagd massaconcert in De Lier, waar Orpheus samen met enige koren uit het Westland La Rédemption van Charles Gounod uitvoerde. Precies één jaar na het opnemen van de grammofoonplaat kon deze worden beluisterd via de radio. Het was lang geleden dat Orpheus op de radio te horen was geweest. Voor en na de oorlog heeft Orpheus vele malen voor de radio gezongen, zowel bij de KRO – al in 1932 –, de NCRV, de AVRO en de VARA.

In 1962 werkte Orpheus mee aan een feestelijke bijeenkomst ter gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest van het koninklijk paar. Samen met de Koninklijke Militaire Kapel werd op dit concert de Hymne van Monnikendam gebracht, terwijl na intense studie met Gerda Pons als sopraansoliste en de KMK Henk Badings' *Laus Pacis* werd uitgevoerd. Het werk van Badings kreeg niet bepaald een uitbundige pers, er werd zelfs van kitsch met een grote K gesproken, maar De Rotterdammer schreef over het concert: „Het koor lijkt een stadium bereikt te hebben waarin alleen nog maar de hoedanigheden van het beschikbare stemmenmateriaal beperkingen schijnen op te leggen. Aan discipline, nauwkeurigheid en souplesse bezit het koor vrijwel al het wenselijke; dit gepaard aan de moed waarmee het de tanden in Badings en Monnikendam heeft gezet en de eisen die het daarmee aan zijn publiek stelt – wij zullen niet de enigen zijn die het véél hebben gevonden – legt nieuwe verplichtingen op en wekt verwachtingen die Orpheus een blijvende belangstelling garanderen”.

In 1963 kwam de vererende uitnodiging van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond waarbij Orpheus sinds 1934 was aangesloten, om in het kader van het jaarlijks congres in het gebouw Op Gouden Wieken in Scheveningen een concert te verzorgen. Met de sopraan Karin Ostar als soliste en de componist aan de piano werd de Koorfantasie van Ignace Liliën uitgevoerd. Opnamen van deze Koorfantasie voor de NCRV-radio werden gemaakt in Arcade in Schiedam, het werk zou in april 1964 worden uitgezonden. Het verbaast echter een recensent die het werk op 21 november 1963 in de Stadsgehoorzaal beluisterde, dat de radio er belangstelling voor had getoond, de Koorfantasie wordt als zeer matig gekenschetst. Maar ondanks belangstelling, waardering en succes geeft het repetitiebezoek toch aanleiding om ontevreden te zijn, een opkomst van minder dan de helft van de leden was geen uitzondering.

*Jos Vranken junior (II), dirigent Orpheus
1959-1969*

Een programma van a-capellawerken wordt op 7 april 1964 opgenomen en door de KRO uitgezonden op 6 juni. Maar uiteraard stond 1964 voor het overgrote deel in het kader van het zestigjarig bestaan van Orpheus. Nadat eerst ten bate van de restauratie van de Grote Kerk een concert in die kerk werd gegeven op 17 april, brandde de jubileumviering los. Op 20 en 27 juni werd in de Stadsgehoorzaal met medewerking van maar liefst elf koren met ca 700 zangers een vocaal evenement georganiseerd voor twee uitverkochte zalen. Na afloop van beide avonden was er een voorloper van het tegenwoordig zo populaire haring- en bierfeest, waarbij de haring en het wittebrood gratis werden aangeboden, alleen het bier was voor eigen rekening. De receptie in Excelsior op dinsdag 30 juni waar ook de oud-dirigent Paul van der Putten aanwezig was, liep uit op een feest van de eerste orde. Een ander deel van het feest voor de leden bestond uit een dagje uit naar Hellendoorn, waar in het sanatorium werd gezongen. Evenals voor de zangersdagen in juni was de belangstelling voor het jubileumconcert op 6 november zo groot, dat drie weken voor die datum de zaal al was uitverkocht. Een tweede avond werd ingelast. Voor twee vrijwel volle zalen werd een operaconcert gegeven met zes solisten en het Westnederlands Symphonie Orkest.

Een concert in de Maranathakerk in de westwijk trok weinig aandacht, maar in mei 1965 was er weer een hoogtepunt in de geschiedenis van Orpheus. Bij een als het ware verlaat bevrijdingsconcert wordt samengewerkt met The Black Watch Band van The Royal High Regiment of Canada in de Stadsgehoorzaal. Leden van het koor traden op als gastheren van de Canadezen. Voorts werden in 1965 concerten gegeven in Maassluis, Gouda, Zutphen en 's-Hertogenbosch. In laatstgenoemde stad zong Orpheus op het slotconcert van het Internationaal Koorfestival. Pévecké Sdruženi Prazskýh Učitelů, het tsjechoslowaakse koor van leraren, zong op uitnodiging van Orpheus op 5 oktober in de Stadsgehoorzaal voor een uitverkocht huis. De Vlaardingers lieten zich uiteraard ook horen, met het Vrijheidslied van Martinu, wat door de Tsjechen met staand applaus werd gehonoreerd. Maar ondanks dat succes blijft het repetitiebezoek nog steeds een voortdurende zorg, getuige de regelmatig verschijnende brandbrieven waarin de leden worden opgeroepen de wekelijkse bijeenkomst trouwer te bezoeken.

Kwintseul en Spijkenisse ontvangen Orpheus in 1967 voor het geven van een concert. Ook wordt aan Vocaal '67 meegewerkt. Dan, op 6 juli, vertrekt het koor naar Wales. Een lang gekoesterde wens ging in vervulling, deelname aan het International Musical Eisteddfod in Llangollen. Voor de 62

mensen die de reis meemaakten werd het een onvergetelijke gebeurtenis, al kon er door de zeer grote concurrentie op het eigenlijke concours geen eer worden behaald. Maar dat mocht ook niet verwacht worden met de zeer sterke afvaardigingen uit vele landen. Zelfs het beroemde Prager Lehrerkoor kwam ook niet verder dan een vijfde plaats.

Twee nieuwe werken, Het Woord van Reuland en Songs of the Sea van Villiers Stanford prijken op het programma van het concert dat op 14 december werd gegeven. De pers was niet uitbundig, een Westnederlands Symphonie Orkest dat weinig geïnspireerd speelde voor een lang niet volle zaal, was daar mede debet aan. De geldelijke tekorten welke de avond opleverde maakten dat op de jaarvergadering van 1968 de stemming ietwat gedrukt was. Gelukkig was de Stadsgehoorzaal weer volledig uitverkocht, toen Orpheus met medewerking van Caroline Kaart op 14 november een concert gaf, waarbij de te zingen werken zowel door de soliste als door de dirigent werden ingeleid, wat door het publiek rijkelijk werd gewaardeerd.

Wat verschillende leden al aan voelden komen gebeurde – zij vonden hun dirigent nogal lusteloos bij de repetities –, de man die men zo hogelijk waardeerde, nam ontslag. Met algemene stemmen werd uit een aantal dirigenten die een proefrepetitie maakten, als nieuwe dirigent Cees Glaubitz benoemd. Deze op 22 april 1941 geboren Rotterdammer, had in zijn geboortestad aan het conservatorium een opleiding gevolgd voor orgel, koordirectie en schoolmuziek. De wisseling van dirigent bracht met zich mee, dat het 65-jarig bestaan in 1969 alleen met een feestavond werd herdacht. Maarten Reijnhout en Chiel Drop die vijftig jaar lid van Orpheus waren, kregen daarbij de eremedaille in zilver van de orde van Oranje-Nassau opgespeld. De beide heren hadden zich gedurende een groot aantal jaren voor het koor op bijzondere wijze verdienstelijk gemaakt, Reijnhout in het bestuur en Drop als vervangend dirigent op repetities en de jaarlijkse dodenherdenking op 4 mei.

Het eerste concert onder leiding van de nieuwe dirigent vond plaats op 18 november 1969, waar de cyclus Das Lachende Paradies van Rudolf Desch werd uitgevoerd, met als solist Marco Bakker. „Alle toehoorders van gisteravond hebben kunnen zien, maar vooral horen, dat de jonge Cees Glaubitz een dynamische dirigent is, die er borg voor staat dat het koor een hoger plan zal bereiken”. De waardering welke het koor ten deel valt kan echter niet verhinderen dat het ledental terug loopt, meer dan een 50 trouwe leden kon je toen op de repetitie niet verwachten. Een uitwisseling met een bulgaars koor waarmee in Wales was kennis gemaakt, wordt een slepende zaak. Een reis naar Sofia zit

er uiteindelijk toch niet in en ook de Bulgaren kunnen door moeilijkheden van allerlei aard niet worden ontvangen. Als alternatief is er een weekend naar Luxemburg, waar in Wasserbillig ook nog een klein concert wordt gegeven.

In 1970 wordt door Orpheus de zangersdag van het gewest Zuid-Holland van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond in de Stadsgehoorzaal georganiseerd. De zaal was vele malen te klein. De werkelijke opzet van zo'n dag, het naar elkaar luisteren, was nu niet mogelijk omdat vele koorzangers door plaatsgebrek noodgedwongen onmiddellijk na hun optreden het gebouw moesten verlaten.

Het in het repertoire opnemen van gedeelten uit musicals heeft niet het gewenste resultaat van een groter ledenaantal. Integendeel, zelfs het aantal trouwe leden loopt terug naar even boven de 40. Het koor krijgt slagen te verwerken doordat zowel voorzitter Van den Bergh als secretaris Oostveen, na zich eerst niet langer als bestuurslid herkiesbaar te hebben gesteld enige tijd later zelfs Orpheus als lid verlaten.

Op een populair voorjaarsconcert worden op 22 april 1971 met Robert Holl als solist gedeelten uit musicals ten gehore gebracht. Op het eind van het jaar, kort voor Kerstmis, komt onverwacht de beminnelijke en sympathieke Chiel Drop te overlijden. Een groot verlies voor Orpheus dat in hem een toegewijd lid en een verdienstelijk „reserve-dirigent” verloor.

Het concert van 25 november 1972 is een succes: voor het overgrote deel bestaat het uit operawerken, maar ook de Altrhapsodie van Brahms en Koleda van Gotovac worden vertolkt. Als solisten treden Els Kloos en Robert Holl op. Het Gewestelijk Orkest voelde zich zichtbaar prettig bij de duidelijke directie van Cees Glaubitz en Robert Holl stal de show met zijn prachtige basstem.

Met het paspoort in de hand en de smoking in de koffer wordt van 26 tot 30 april 1973 naar Keulen gereisd, voor het tegenbezoek aan de Kölner Männergesangverein. Het koor heeft zijn eigen Haus Wolkenburg. Het gezamenlijke concert daar, de bootreis van Arnhem naar Keulen en terug en het uitgaan in Keulen met een bezoek aan de opera, zullen de leden van het koor zich hun leven lang blijven herinneren. Ter gelegenheid van het V7-feest, waarin het 700-jarig bestaan van de stad Vlaardingen werd gevierd, organiseerde Orpheus in opdracht van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond een groot zangfestijn. Tegelijkertijd zouden op 16 juni, zowel 's middags en 's avonds concerten in de Grote Kerk en in de Stadsgehoorzaal worden

gegeven, terwijl een geweldige apotheose het evenement zou besluiten: duizenden zangers die op de Oosthavenkade zingen, begeleid door een in de haven varende beiaard. Het opzetten van het evenement kostte het bestuur heel wat nachtrust. Een enorme deceptie volgde, toen op de aanvankelijke toezeggingen steeds meer koren terugkwamen, zodat tenslotte niets anders overbleef dan de dag af te gelasten. De speciaal voor deze manifestatie door Jos Vranken sr gecomponeerde cantate op tekst van Cor Don, moest ongezongen terzijde worden gelegd. De Internationale Koormanifestatie met koren uit Amerika, Bulgarije, Finland en Hongarije ging op 7 juni gelukkig wel door. Zang van hoog gehalte was te bewonderen. Met een programma waarin twee psalmen waren opgenomen van Jan Pzn Sweelinck kweet Orpheus zich uitstekend van zijn taak.

De voorbereidingen voor het winterconcert evenwel werden door minder accuraat reageren van de dirigent steeds weer opgeschoven. Totdat het bestuur dat te veel ging worden en het zich genoodzaakt zag hem ontslag aan te zeggen. Uit de sollicitanten werd na enige weken Bruno de Greeve uit Amsterdam benoemd. Orpheus hoopte met deze kundige man nieuwe triomfen te gaan behalen, maar helaas, na twee maanden kreeg De Greeve een eervolle benoeming aan de universiteit van Nijmegen. Opnieuw zat het koor zonder dirigent. Na een kerstconcert in de Grote Kerk zou De Greeve het koor voor het laatst leiden op eerste Kerstdag 1973 tijdens de kerkdienst in Het Zonnehuis. Voorzitter Jan van der Hoeven bleek een uitstekend vervangend dirigent te zijn toen de dirigent zich had verslapen en er toch moest worden gezongen!

Uit de sollicitanten van drie maanden geleden benaderde het bestuur de braziliaanse dirigent Vegas Neto, die na een gesprek te kennen gaf graag de leiding van het koor op zich te nemen. In de praktijk bleek evenwel dat zo snel mogelijk moest worden uitgekeken naar weer een nieuwe dirigent, één die begrijpt dat je elke repetitie zélf moet leiden. Jan Eelkema, leraar koordirectie aan het Rotterdams Conservatorium raadde aan zijn leerling Henk Heins als dirigent van Orpheus te benoemen en na twee proefrepetities werd die raad opgevolgd. Henk Heins werd in Rotterdam op 18 november 1942 geboren. Na een onderwijzersopleiding te hebben gevolgd ging hij schoolmuziek, koordirectie en orgel studeren aan het conservatorium in zijn geboortestad. Hij was daarna werkzaam als leraar schoolmuziek en als dirigent. Hij zou tot december 1976 bij Orpheus blijven. Zijn grote liefde, een oratoriumvereniging, won het van de vlaardingse mannenzangers, toen hij werd benoemd tot dirigent van de Christelijke Oratoriumvereniging Halleluja in Rotterdam.

Toen de Volksbond tegen Drankmisbruik afdeling Hasselt in België vijftienvintig jaar bestond werd Orpheus – bejaard doch kerngezond kind van de bond – uitgenodigd dit feest muzikaal op te luisteren: 26 september 1974 was er weer eens een Belgische reis. „Niet geheel vlekkeloos, men had wat pech met de inzetten” verliep het optreden in Gouda tijdens de zangersdag van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond op 2 november. Door de dirigentenwisseling was een jubileumconcert bij het 70-jarig bestaan van het koor niet mogelijk. Een familiefeestavond was echter een goed gekozen vervangend evenement dat voor het verstevigen van de vriendschap in het koor zeker zo nuttig was als een concert.

Met een operaconcert op 1 februari 1975, dat werd opgedragen aan de erevoorzitter burgemeester Heusdens, bij diens afscheid van Vlaardingen, leidde Henk Heins voor de eerste keer een eigen groot concert. Christine Harvey, Robert Bruins en Rom Kalma werkten aan deze succesvolle avond mee en het debuut van Henk Heins was hoopgevend: „Hij bleek in staat te zijn geweest het koor duidelijk te instrueren en op een veel belovende manier leidde hij zijn mannen door de moeilijke passages heen”. Het 100-jarig bestaan van de Volksbond tegen Drankmisbruik werd 6 september 1975 in het Congresgebouw in Den Haag gevierd. Orpheus ging daar uiteraard als telg van de bond zingen, de band met de Volksbond nog weer eens onderstrepend. Henk Heins slaagde in 1976 voor zijn diploma koordirectie. En het is al gezegd, hij nam afscheid met een concert op 6 november 1976 in de Grote Kerk, dat werd besloten met Mount Of Three Lights van Martinu, waarbij als solisten optraden Bernard Kruysen, bariton, en Jet Dubbeldam, orgel.

In een zeer prettige sfeer werd op een contactavond niet alleen afscheid van Henk Heins genomen, maar tevens kennis gemaakt met de nieuw benoemde dirigent Ton Stolk. Op 23 april 1932 in Vlaardingen geboren deed het hem buitengewoon plezier het koor te mogen leiden, te meer omdat ook de eerste dirigent uit de geschiedenis van Orpheus een Vlaardinger was.

Het is niet doenlijk om alle keren dat Orpheus bij familiegebeurtenissen heeft gezongen te releveren. Zowel bij gelukkige als bij droevige dagen was Orpheus bij zijn leden. Toen de heer en mevrouw Starrenburg-Van Haften, gekscherend wel „vader en moeder Orpheus” genoemd, in 1977 de dag herdachten waarop zij 50 jaar geleden trouwden, zong het koor dan ook voor zijn ouders.

Op de Binnenstadsdag van 1977 werd, begeleid door Addie de Jong op de beiaard, een door hemzelf gecomponeerd werk voor mannenkoor en beiaard voor de eerste keer uitgevoerd op de

Markt van onze stad. Als try-out was het werk Van Slijpen, Dwalen En Varen al gezongen met pianobegeleiding op de Zangersdag van het Koninklijk Nederlands Zangersverbond in 's-Gravenzande op 5 september 1977. In Numansdorp werd meegewerkt aan een concert op 5 november. Met medewerking aan een kerstnachtdienst in de Grote Kerk en met zang op de eerste Kerstdag in Het Zonnehuis werd 1977 besloten. 1978 zal de geschiedenis van Orpheus ingaan als het jaar waarin de zaal waar het koor was geboren wegens een niet meer sluitende exploitatie moest worden verkocht. Helaas zag de gemeente Vlaarding en geen mogelijkheid om Excelsior van de Volksbond tegen Drankmisbruik over te nemen, zodat Orpheus na 74 jaar van repetitieruimte moest gaan veranderen. Gelukkig kon de dinsdag als repetitieavond worden gehandhaafd toen het koor onderdak kreeg bij de Albert Schweitzerschool aan de

Orpheus in 1979

Delftseveerweg. Op 10 juni 1978, Binnenstadsdag, werd een programma van oosteuropese liederen uitgevoerd op de binnenplaats van het pand Westhavenkade 45, terwijl dit programma diezelfde dag werd herhaald tussen de te verkopen vissen onder de Visbank.

Veel, zo niet alles stond in 1978 en het begin van 1979 in het kader van het in oktober 1979 te geven jubileumconcert bij het 75-jarig bestaan van Orpheus. Hopelijk zal dit concert even verrassend overkomen als het onverwachte optreden tijdens de nieuwjaarsreceptie van het gemeentebestuur op 2 januari 1979, waar Vlaarding's Mannenkoor Orpheus voor een informeel tintje zorgde door daar het aloude Domine Salvam Fac Reginam Nostram te zingen.

Ton Stolk.

NOTEN

- 1 Bij het ontbreken van de notulen van voor 1937 en de jaarverslagen van Orpheus van voor 1953 waren wij bij onze bestudering van het tijdvak 1904 - 1937/1953 voornamelijk aangewezen op wat over Orpheus werd gezegd in de Nieuwe Vlaardingsche Courant, door ons in dit artikel veelal afgekort tot NVC. Daarnaast werd de geschiedenis van het koor gereconstrueerd aan de hand van gesprekken met leden en oud-leden.
- 2 Vlaardingsche Courant van 2 september 1905.
- 3 P. J. Jos Vranken vertrok in 1930 naar Den Haag toen hij muzikrecensent van De Telegraaf werd. Zijn vader, Jac. Vranken (1832 - 1912) was gemeentesecretaris van Bunde in Limburg, maar daarnaast ook organist en muzikaal leider van een mannenkoor en een dubbelmannenkwartet. Dat levert dan vier muzikale generaties achter elkaar op! Voorlopig althans.